

catalana, però de parlar sovint acastellanat. A Menorca també és masculí: car allà recull *AlcM* mateix, com a masculina, la forma alterada *rest* «ret per a sostenir-se els cabells les dones» a Ferreries: forma de singular ultracorreccta, per analogia de *aquest/aquets, post/pots, vist/vits* etc.

El ll. RÈTE era neutre, i així restà en tot el llatí normal i clàssic; si bé també aparegué un *retis* fem., i altres cops masc., en alguns textos arcaics o tardans, de matís popular: Varró, un jurisconsult del Digest, i en la Bíblia vetus, l'acusatiu *retem*, i en St. Isidor el plural *retes*, que pressuposen *retis* masc. o fem. Ja se sap que els neutres de la 3.ª declinació passen de vegades al gènere femení i, tant o més sovint, al masc. (recorrem *SAL, FEL, MEL* etc.). Les llengües romàniques han discrepat: car no es pot pas acceptar l'afirmació del REW (7255) que en romànic aquest mot sigui generalment femení.

Són fem. l'it. *rete*, cast. *red* i port. *rede*, i del diminutiu reto-romànic (engad. *resdella*, frl. *radzele* = it. *reticella*)¹ es pot deduir el mateix, però també hi ha venec. *radzele* i el ll. tardà *RETICULUM* (Apuleu, St. Agustí); també moss. *reteyel*, DECH IV, 831a55-60 i nn. 1 i 2, i un cast. *rezuelo*, REW, 7264, que no conec. En tot cas, el mot ha estat sempre masculí en francès, on antigament era *roiz* o *roiz^a*, i després se li ha suplantat la forma normanda *re(t)s*. En llengua d'oc, hi ha hagut tots dos gèneres, però el masculí sembla força dominant: ja apareix *lo retz*, fi S. XII, en el gran trobador Peire d'Alvernhe (confirmit per la rima. car si fos fem. no tindria -z el cas *recte*); i la traducció de l'Evangeli de St. Mateu (c. 1200 o S. XIII) mostra clar el gènere: «semblant es lo regnes dels cels al ret més e(n) la mar --- li quals fo molt complitz ---».

En domini oc., el femení és cosa de la part oriental (veïna d'Itàlia): figura clarament en la *Vida de Sant Honorat*, que fou escrita a Niça, fi del S. XIII, i també en el *Breviari d'Amor* (princ. S. XIV), que és de Beziers i encara aquí no sabem en quants mss. i la posició al mig del vers no ho decideix. El mot fou usat com a masc. per Goudoullí, tolosà de 1610 («dins soun *ret merbelhous*»). pel *TdF* es comprèn que en rodanès és femení (frases *calà la ret*, *en algo trebo tènnda la ret*), però aclarint que és masculí a Marsella (si bé en la variant *arret*, potser interpretable com aglutinació de la *ret*).

En tot cas ja veiem que en català ha estat masculí (com *fel, pont, call, llegum, costum, senyal* i altres de fem. en cast.), com en francès, en mossàrab i en la major part del domini occità. Gènere que a l'Edat Mitjana s'estenia Aragó endins: «dos *retes* de prender pàssaros; un *ret* de filo verde; dos *retes otros*» en un inv. de l'a. 1400 (BRAE IV, 221)² Endins del P. Val. es registra també la decadència del mot per als filats de pescador; també s'hi usa, és veritat, *ret*, mentre que seria inòit a Bna. i tota la costa de Llevant, on solament s'usa *xarxa*. A l'Albufera m'expliquen que «cada patró *eskullis* la pesquera que preferiria, segons el nombre de *rêts* que té», em diu un pescador molt entès del Palma; però ell mateix feia constar poc després

«en valencià *šársja*», diem «*ešársjes*, no *rêts*» (1962) i no consta si vaig aclarir el gènere; més al Sud hi ha realment femení *la rêt*, per a la trema, a Gandia, segons Griera, i jo mateix vaig anotar «una sendera és una *rêt* per agafar el conill que fuig del *furó*», a Castelló de Rugat (1962).

Que el mot tingui *é* tancada en cat. occid., i val., és normal. Però també té aquesta vocal en cat. or. i balear. Almenys així ho consigna *AlcM*, i el menorquí FebrCard. li posa també la mena d'accent que usa per a la vocal tancada. En cat. or. jo ho he sentit sempre amb *é* tancada, i així ho posa Vogel. Caldria *é* bal. i *é* or. No hi ha explicació fàcil d'aquesta anomalia. Potser, a causa de la feblesa creixent del mot, caigué sota la influència del verb *rete*, sentit per etim. pop. com una cosa «que ret», que produeix.

No sé si tenim dret a pendre com un altre indicatiu d'això, una acc. ben extraordinària en què es presenta aquesta paraula en un passatge d'Eiximenis, altrament únic: «Un --- famós metge --- moria quaix, en Avinyó, --- e ls altres metges donaren-lo tots per mort ---: era així gros com una bóta de vi ---; e lo pescater, de nits, trac-lo tot nu a la serena de l'aire, e ligà l en un pilar --- e aquí, ab un manat de vergues primes, ell lo baté ---, fins que --- per la congoxa del fred e del batiment, se soltà tot, i gità tota la greixea e tota quanta malanança tenia al cos --- E vinents los altres metges e veent-lo guarit --- ell dix --- —Tota nostra art no val un diner, e sien nostres mestres les velles --- e ls pescaters: car yo, ab gros *ret* que he pres, só porgat e guarit de ma malaltia», *Dotzèn*, cap. 893. No crec que sigui justa la glossa «cop, vergassada» que li posa Olivari (NCL. VI, 99.14): ¿d'on sortiria aquest hapax *ret* 'cop', ni com s'explicaria un tal trasllat semàntic, havent-lo assotat amb vergues i no pas amb una xarxa?; i tampoc fóra una metonímia de tipus corrent. Potser, passant de 'xarxa' a 'cop de xarxa recieit' (com si s'hagués dit 'n'he pres una bona xarxada d'un pescador, que calant sobre una mola de sardina, n'agafà moltes'): hi podria ajudar la influència del verb *rete* (un *ret* que li *ret* molt a aquell pescador), precisament el metge assotat ho fou per un pescater; i llavors el metge, irònicament, pogué dir 'aquest sí que ha donat un bon cop de xarxa', 'd'ell he rebut una bona xarxada de vergassades'.

DERIV.: De *redegassa per metàtesi, *reguedassa* «manyoc de xarxa vella, lligat al cap d'una perxa, que serveix per pescar *urriços*» SFGuíxols (*AlcM*) o sigui 'garotes'. En Valor (em comunica J. G. M. 1955) havia posat *redreguera* (sense definició) en el seu *DFa*, al marge de *vinca* («veta o aigua que presenta una pedra, la fusta etc.») i *vinat* («dit de la pedra o fusta que fa vinses»): endevino, doncs, que ho deuen dir, cap a Castalla, per l'espècie de reticulat de vetes que es vegi en algunes menes de fusta o pedra: de *redeguera, amb una *r* repercussiva, com la dels val. *enredrar, enredret*.

Enredar [Belv. «intricare»; Lab.: «enredar: embuyar una cosa, negocis, asuntos; -arse. embuyarse. Un romanço recollit a l'Alt Penedès (La Llacuna) re-